

въспитанието споредъ тѣзи смѣтка. Да не прѣдполагашь дѣтето по разумно отъ колкото е, е едно важно нѣщо; но да узнаешь всичкии му разумъ който притежава не е по малко важно. Всичко онова което дѣтето може да направи чрѣзъ разумътъ, не го карай да го извърши нито чрѣзъ удоволствието нито чрѣзъ принуждението: удоволствието трѣбва да бжде само едно подслаждане или една награда, и принуждението, ако е нужно, трѣбва да се налага за да подкрѣпи разумътъ. Ние трѣбва да вникнемъ въ тѣзи идея като имаме прѣдъ видъ, че въспитанието не трѣбва да прави машини, а хора. Не е достатъчно дѣцата да дѣйствуватъ удовлетворително, тѣ трѣбва да дѣйствуватъ съ знание на причината, да знаѣтъ защо дѣйствуватъ и да желаятъ да дѣйствуватъ както трѣбва: а това не може да се придобие съ единичното срдство на принуждението и навикътъ. Трѣбва, прочѣе, да се говори съ разумъ на дѣцата; и, ако е често полезно да се укрива разумътъ чрѣзъ удоволствието, ако е нужно по нѣкога да го налагаме чрѣзъ принуждението, нужно е такожде дѣтето да привиква малко по малко да приема разумътъ какъвто си е, и да му се подчинява не защото е приятенъ или защото е наложенъ, но по самата проста причина че е разумъ.

Разумътъ, даже и когато не е досаденъ и тягостенъ, е студенъ и строгъ, и е малко привлѣкателенъ за младата възраст: а, мѣжду това, той трѣбва да се прѣдстави какъвто си е. Не чакай да пристигне възрастта та тогава дѣтето или младѣжътъ да намѣри вкусъ въ разумътъ; защото, ако не си привикнѣлъ